

3

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İSTANBUL
1964

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Basıldığı yer :

KARINCA MATBAASI
İSTANBUL — 1 9 6 4

5

ATATÜRK'e ait

ya zı gelecekte

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

6

Atatürk'ün dersane
yazısı.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI

GİRİŞ

Bu kararlarda

BÖLÜM I. TÜRKİYENİN MADDİ, SOSYAL VE SİYASİ YAPISI

BÖLÜM II. KALKINMA YOLU

BÖLÜM III. TEMEL İLKELER

BÖLÜM IV. VATANDAŞA NELER GETİRECEĞİZ

1. Ekonomi :

- A) Tarım
- B) Sanayi, madencilik, enerji
- C) Küçük sanayi ve el sanatları (küçük esnaf ve zanaatkarlar)
- D) Ticaret, bankacılık, sigortacılık

2. Maliye ve Kalkınmanın finansmanı

3. Hizmetler :

- A) Adalet
- B) Çalışma
- C) Eğitim, kültür ve sanat
- D) Sağlık
- E) İmar ve İskân
- F) Bayındırlık
- G) Ulaştırma
- H) Basın - Yayın
- İ) Turizm ve Dinlenme

4. Dış politika ve Millî Savunma.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI

GİRİŞ

Bu kararlarda

BÖLÜM I. TÜRKİYENİN MADDİ, SOSYAL VE SİYASİ YAPISI

BÖLÜM II. KALKINMA YOLU

BÖLÜM III. TEMEL İLKELER

BÖLÜM IV. VATANDAŞA NELER GETİRECEĞİZ

1. Ekonomi :

- A) Tarım
- B) Sanayi, madencilik, enerji
- C) Küçük sanayi ve el sanatları (küçük esnaf ve zanaatkarlar)
- D) Ticaret, bankacılık, sigortacılık

2. Maliye ve Kalkınmanın finansmanı

3. Hizmetler :

- A) Adalet
- B) Çalışma
- C) Eğitim, kültür ve sanat
- D) Sağlık
- E) İmar ve İskân
- F) Bayındırlık
- G) Ulaştırma
- H) Basın - Yayın
- İ) Turizm ve Dinlenme

4. Dış politika ve Millî Savunma.

GİRİŞ

Halkımızın yüzyıllardır süregelen yoksulluğu, ancak emekçi halkımızın iktidara geçerek gerekli köklü reformları gerçekleştirmesi sonunda ortadan kalkacaktır. Bunun için, bütün emeçilerin ve emekten yana olanların hızla teşkilâtlanarak bağımsız bir siyasi kuvvet hâline gelmeleri şarttır.

Bu tarihi görevi, 13 Şubat 1961 günü 12 sendikacı tarafından kurulan ve tarihimizde doğrudan doğruya emekçi halkın kurduğu ilk parti olan Türkiye İşçi Partisi yerine getirecektir.

Kişi olarak her birimizin insanca yaşama şartlarına kavuşmamız, toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemize bağlıdır. Toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemiz ise, kişi olarak her birimizin insan ve şevkle çalışmamıza; daha verimli olmamıza; bu inanlı, şevkli ve verimli çalışma imkânlarının yaratılmasına bağlıdır. Özellikle geri kalmış toplumlarda ekonomik ve sosyal ilerlemenin, bağımsızlık içinde kalkınmanın en büyük dayanağı emektir; emekçi halkın inanlı ve şevkli çabasıdır. Halkın -emeğiyle yarattığı bütün zenginlik ve

değerlerin kendisine ait olduğunu bilmesinden gelen - bu şevkli ve inanlı çabası sağlanmadıkça, ekonomik ve sosyal ilerleme bağımsızlık içinde kalkınma gerçekleştirilemez. Bu temel şart yerine getirilmeden kalkınma adına atılan her adım, bu adımla orantılı olmayan ölçüsüz fedakârlıklara, halkın sonsuz ıztıraplarına yol açar.

Bunun içindir ki, Türkiye İşçi Partisi, kurtuluş yolu - nu, yurt işlerinde söz ve karar sahibi olmuş emekçi halkın kendi eliyle çizeceğine inanmaktadır. Bu, emekçi halkımızın bağımsız, gerçek siyasi teşkilâtı olan Türkiye İşçi Partisi içinde ve onun eliyle olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının tarihi, bilimsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin biline ve mutluluğuna varmış toplumu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilâtıdır.

Türkiye İşçi Partisi, yurt ve dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halk yığınları açısından değerlendirir; onların menfaatlerini savunur; hak ve hürriyetlerinin gerçekleştirilmesi için mücadele eder; yani Türk ulusunun bütününün hakları, hürriyetleri ve yüksek menfaatleri için mücadele eder. Çünkü ulusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçi halk yığınları bütün zenginliklerin, bütün değerlerin gerçek yaratıcısı, sosyal gelişmenin biricik itici kuvveti ve bu gelişmenin biricik itc kuvvet ve bu gelişmenin ağır yükünün taşıyıcısıdır. Bundan dolayı emekçi halk yığınlarının hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmek, gerçek-

te, Türk ulusunun bütününün hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmektir.

Türkiye İşçi Partisi; ırk, din, mezhep, deri rengi, kadın - erkek ayırımı gözetmeden, hangi sınıftan gelirse gelsin, Parti tüzüğünü ve programını benimsemiş, emekten yana olan bütün yurttaşlara saflarını açık tutar. Ve sunları gerçekleştirmeğe söz verir.

Türkiye İşçi Partisi; bugüne kadar adına konuşulan, fakat sorumluluk yerlerinden her zaman uzak tutulan işçi, köylü, zanaatkâr, esnaf, memur, ücretli, kısacası, bütün yükü taşıyıp da işlerin yürütümünde söz ve karar sahibi olmıyan emekçi yurttaşları gerçekten yurttaşlık haysiyetine kavuşturacak, onları «Bir Numaralı Yurttaş» durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilâtlanarak bağımsız bir kuvvet durumuna gelen emekçi halkımız, kendi öz partisine, yani kendi kendisine vereceği oylarla iktidara gelince, başta Büyük Millet Meclisi çalışmaları olmak üzere, bütün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde söz ve karar sahibi olacak, işlerini kendi eliyle yürütüp doğrudan doğruya kendisi denetliyecektir.

Türkiye İşçi Partisi; insan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları her gün uygulanan canlı kurallar durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi; Anayasayı özü, ilkelere ve amacıyla eksiksiz, tastamam uygulayacak, sosyal adaleti, sosyal güvenliği hayatımızda gerçekten yararlandırdığımız çeşitli kurumlar biçiminde gerçekleştirecektir.

B Ö L Ü M İ

TÜRKİYE'NİN MADDİ, SOSYAL VE POLİTİK YAPISI

Türkiye'yi mümkün olan en büyük hızla geliştirmek, ileri bir memleket hâline getirmek istiyoruz. Bu gelişmenin üstelik demokratik yolda, sosyal adalet ölçüleri içinde olmasını, milli bağımsızlığımıza gölge düşürmemesini de istiyoruz.

En kestirme yolun, ileri toplumların yolunu tutmak, onların yöntemlerini benimsemek olacağı düşünülebilir. Başka milletlerin kalkınması ve ilerleme konusundaki deneylerinden geniş ölçüde elbette yararlanılacaktır; çünkü bütün toplumlar için geçerli genel gelişme kanunları vardır. Ama bütün toplumların uygulayabilecekleri tek bir yol yoktur; her toplumun kendi tarihinden gelen ve yapısında, yaşantısında yansıyan bir takım özellikleri bulunur. Genel olarak aynı yapıda olan toplumlar bile, birbirlerinin tıpatıp eşi değildirler. Üstelik toplumların gelişme seviyeleri de başka başkadır.

Bundan dolayı, taklitçiliğe heveslenmeden, kendi

gerçeklerimize yönelerek, bilim ışığında Türkiye'ye özgü kalkınma yolunu bulmamız gerekiyor.

Türkiye'nin gelişmesi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması dâvasının, her şeyden önce bir ekonomik kalkınma işi olduğunu, bugün artık herkes kabul etmektedir.

Ekonomik faaliyetler, tabiat kaynaklarının emek gücü ve araçlarla işletilerek yaşamayı sağlayan ürünlerin elde edilmesi ve bunların dağıtılması için gerekli faaliyet ve hizmetlerin bütünüdür. Bu faaliyetler tek tek kişiler tarafından değil, bir işbölümü çerçevesi içinde toplu halde yürütüldüğünden ekonomik faaliyetlerin tümü bir sistem teşkil eder. Bu sistem içinde üretim ve dağıtım faaliyetlerine katılan insan grupları, farklı durumdadırlar. Bu farklılaşma sadece iş bölümünden ileri gelen bir farklılaşma değildir. Önemli olan farklılaşma, tabiat zenginliklerine ve üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlarla, olmayanlar arasındaki farklılaşmadır. Çünkü mülkiyet farkları, toplumun çeşitli sınıfları arasında gelir ve yaşama seviyesi farkları yaratmakla kalmayıp, daha önemlisi, ekonomik ve siyasî nüfuz ve hâkimiyet farkları doğurmaktadır.

Bu bakımdan yurt gerçeklerinin incelenmesine, Türkiye'nin tabiat kaynaklarını, üretim araçlarının ve emek gücünün niceliğini ve niteliğini, birikmiş sermaye ve donatım stoklarını incelemekle başlayacağız. Bu bize Türkiye'nin **maddî yapısı**nın ne olduğunu gösterecektir. Bundan sonra sırası ile ekonomik faaliyetler sistemi içindeki yerlerine göre farklılaşan sosyal grupları, yâni sınıf ve tabakaları, karşılıklı ilişkileri ile bir bütün olarak kapsayan **sosyal yapı**'yı ele alacağız. Sosyal yapının aydınlatılması bizi kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kul-

gerçeklerimize yönelerek, bilim ışığında Türkiye'ye özgü kalkınma yolunu bulmamız gerekiyor.

Türkiye'nin gelişmesi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması dâvasının, her şeyden önce bir ekonomik kalkınma işi olduğunu, bugün artık herkes kabul etmektedir.

Ekonomik faaliyetler, tabiat kaynaklarının emek gücü ve araçlarla işletilerek yaşamayı sağlayan ürünlerin elde edilmesi ve bunların dağıtılması için gerekli faaliyet ve hizmetlerin bütünüdür. Bu faaliyetler tek tek kişiler tarafından değil, bir işbölümü çerçevesi içinde toplu halde yürütüldüğünden ekonomik faaliyetlerin tümü bir sistem teşkil eder. Bu sistem içinde üretim ve dağıtım faaliyetlerine katılan insan grupları, farklı durumdadırlar. Bu farklılaşma sadece iş bölümünden ileri gelen bir farklılaşma değildir. Önemli olan farklılaşma, tabiat zenginliklerine ve üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlarla, olmayanlar arasındaki farklılaşmadır. Çünkü mülkiyet farkları, toplumun çeşitli sınıfları arasında gelir ve yaşama seviyesi farkları yaratmakla kalmayıp, daha önemlisi, ekonomik ve siyasî nüfuz ve hâkimiyet farkları doğurmaktadır.

Bu bakımdan yurt gerçeklerinin incelenmesine, Türkiye'nin tabiat kaynaklarını, üretim araçlarının ve emek gücünün niceliğini ve niteliğini, birikmiş sermaye ve donatım stoklarını incelemekle başlayacağız. Bu bize Türkiye'nin **maddî yapısı**nın ne olduğunu gösterecektir. Bundan sonra sırası ile ekonomik faaliyetler sistemi içindeki yerlerine göre farklılaşan sosyal grupları, yâni sınıf ve tabakaları, karşılıklı ilişkileri ile bir bütün olarak kapsayan **sosyal yapı**'yı ele alacağız. Sosyal yapının aydınlatılması bizi kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kul-

1. TÜRKİYE'NİN MADDİ YAPISI

Türkiye'nin maddî yapısını,

a. Tabiat kaynakları,

b. İşgücünün niceliği ve niteliği,

c. Birikmiş sermaye ve donatım stokları belirler.

a. Tabiat Kaynakları :

Tabiat kaynakları deyince, iklim şartları, topraklar, akarsular, denizler, göller, ormanlar ve madenlerden gibi tabii zenginlikler anlaşılır.

Türkiye, yaşamaya en elverişli olan mutedil iklim kuşağındadır. Ayrıca bölgeler bakımından iklim şartlarında büyük çeşitlilikler gösterir. Toprak ve iklim şartlarının çeşitli ürünler yetiştirmeye, özellikle ihraç edilebilir ürünler yetiştirmeye elverişli olması, ekonomimiz için temel bir kuvvet kaynağıdır. Bununla birlikte Orta ve Güneydoğu bölgelerindeki yağış azlığı sulama işlerini başlıca bir mesele olarak ortaya çıkarmaktadır. Bugün ekilen - dikilen toprakların sadece yüzde 4 kadarı sulanmaktadır. Türkiye'nin akarsuları ulaştırmaya elverişli değildir; ancak bunlardan enerji kaynağı olarak ve ayrıca sulama işleri için yararlanmak mümkündür. Tür-

kiye'nin 5 bin kilometreyi aşan kıyıları gerek ulaştırma bakımından, gerek deniz ürünleri bakımından, gerekse turizm bakımından çok önemli bir zenginlik kaynağı teşkil etmektedir.

Türkiye'nin toprak varlığı 78 milyon hektar'dır. Bunun yüzde 17 si ürün getirmeyen topraklar, yüzde 14'ü ormanlar, yüzde 37'si çayır ve otlaklar, yüzde 32'si (yüzde 10'u nadasa ayrılan topraklar olmak üzere) ekili - dikili topraklardır. Toprak varlığımız, tarımda olumlu bir gelişmeye elverişlidir. Fakat geri üretim tekniği ve bugünkü toplum düzeninden doğan olumsuz şartlar, bu gelişmeyi önlemekte ve toprak varlığımızı tehdit etmektedir.

Orman bakımından Türkiye bugün başka memleketlere göre zengin sayılamaz. Üstelik asıl orman diyebileceğimiz ağaçlık bölgeler de az yer tutmaktadır. Dağılış bakımından da ormanlık bölgeler kıyıların denize bakan yamaçları üzerinde toplanmış bulunmaktadır. Orta Anadolu çıplak bir yayla halindedir. Beri yandan ormanlarımızın hızla azaldığı bir gerçektir. Bu tehlike ile ciddi şekilde savaşılmaması gerekir. Ormanlarımızdan gerek endüstrimizde, gerekse ihraç maddesi olarak yararlanılmaktadır.

Türkiye yeraltı zenginlikleri bakımından da, gerekli incelemeler eksik olmakla birlikte, yoksul sayılamaz. Endüstrileşmemiz için gerekli olan belli haşlı madenler, kömür, demir, krom, bakır, kükürt, petrol v.s. memleketimizde vardır.

b. İşgücünün niceliği ve niteliği :

Türkiye'nin nüfusu, 1960 sayımına göre 27 milyon 830 bin'dir; her yıl yüzde 2,8 gibi çok yüksek bir oranla

artmaktadır. Nüfusun bugünkü yaş grupları bileşimi ve bu hızlı nüfus artışı yüzünden önümüzdeki 15 - 20 yıllık dönemde Türkiye'de işgücü arzında sürekli bir fazlalık olacağı beklenmektedir. Bu duru mbugün bile çok önemli olan işsizlik meselesinin, bugünkü sosyal ve ekonomik şartlarda köklü dönüşümler yapılmadığı takdirde, daha da ağır bir hâle geleceğini göstermektedir. Ne var ki, bu gün yönetici çevreler işsizlik meselesini sadece nüfusun hızlı artışına bağlamakta ve gerçekte sosyal ve ekonomik çir mesele olan işsizliğin ancak sosyal ve ekonomik tedbirlerle ortadan kaldırılabilceği gerçeğini gözlerden saklamaya çalışmaktadırlar. Bunun için, çözüm yolu olarak «Roğum kontrolü» nü ileri sürmektedirler. Oysa nüfus artış oranları arasındaki hareketler sosyal kanunlara bağlı bulunmakta, nüfus artış hızı da kişi yaşayışındaki mddi ve kültürel iyileşmelere paralel olarak normal bir seviyeye girmektedir. Nitekim ailelerin geçinme, yaşama ve kültür seviyelerinin artmasıyla doğum oranlarının azaldığını gelişmiş ülkelerin nüfus istatistikleri ispat etmektedir. Bunun için Türkiye İşçi Partisi, nüfus meselesinin de, bütün milli meselelerimiz gibi, ancak köklü ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucunda çözülebileceğine inanmaktadır. Ancak, kişinin çocuk sahibi olma, ya da olmama isteğini kişi hürriyetleri açısından görmekte ve bu hürriyeti kısıtlayan yasaları kaldırmayı da görevleri arasında saymaktadır.

Hükümetin Kalkınma Plânı'nda 1962'de işsizler sayısı 1,5 milyon olarak hesaplanmıştır. Plânlı Döneme Geçiş için 1962 yılı Program Tasarısı'nda «Tarım sektöründe 1958 yılında 3,5 milyon gizli işsiz bulunduğu tahmin edilmiştir. 1961 yılında bu rakamın artmış olduğu söylenebilir» denilmektedir.

Bu durum köylerden şehirlere akını hızlandırmakta ve şehirlerde gecekonduların toplandığı yoksulluk bölgelerini gittikçe arttırmaktadır. 1960 yılında iş bulmak amacı ile göç edenlerin oranı, toplam nüfusun yüzde 11'ini bulmuştur. Böylece, hızla gelişmek için bütün iş gücünü seferber etmek zorunda olan Türkiye'de bugünkü ekonomik ve sosyal sistemin bozukluğu yüzünden eldeki işgücünün kullanılmadığı, israf edildiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Şu halde, işsizliğe kesin bir çare bulmak, kalkınma dâvamızın gerçekleşmesi konusunda en başta ele alınacak bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

12 milyon 740 bin olarak tahmin edilen çalışan nüfusun ana sektörlerde yüzde dağılımı, 1962 yılı için Plânlama Teşkilâtı'nın tahminlerine göre tarımda yüzde 77,4, sanayide yüzde 9,8, hizmetlerde yüzde 12,8'dir. Sadece bu rakamlar bile Türkiye'nin az gelişmiş, geri kalmış bir toplum olduğunu göstermektedir.

Emek gücünün niteliği bakımından yapılacak bir değerlendirme de bu sonucu esasen doğrular. Nüfusumuzun yüzde 77,4'ü tarımda çalışmaktadır. Tarımda ekili - dikili 23 milyon küsur hektar toprağın sadece 3 küsur milyon hektarı traktör ve ileri teknik seviyede olan araçlarla işlenmekte, geriye kalan 19 milyon küsur hektarın büyük kısmı en ilkel bir araç olan karasapanla ve en geri tekniklerle işlenmektedir. Bunun sonucu olarak çalışan nüfusumuzun yüzde 77,8'ünün teknik bilgi derecesi de karasapan seviyesinde bulunmaktadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın verdiği rakamlara göre 1962'de sanayi ve hizmetlerde :

Mühendis sayısı   12.000

Teknisyen sayısı	20.000	
Ustabaşı sayısı	50.000	
Yetişkin işçi	686.000	
Sıra işçisi	1.322.000	olarak görülmektedir.

Bu rakamlarda çeşitli derecede teknik bilgi sahibi grupun (ilk dört grupun toplamı 768 bin) sıra işçisi sayısına oranının yüksek oluşu, ilk bakışta işgücümüzün teknik bilgi seviyesi hakkında yukarıda verdiğimiz hükümlere çatışır gibi gözükmektedir. Oysa bu durum, sanayimizin genel olarak atölye imalatı seviyesini pek fazla aşmamış olmasının sonucudur. Bu rakamların ifade ettiği teknik bilgi, bu çeşit az gelişmiş bir sanayiye belirlediği seviyededir; modern teknikli gelişmiş büyük sanayiye kullandığı ihtisaslaşmış, aşırı iş bölümüne bağlanmış işgücünün bilgisi değildir.

Nitekim, 1960 yılında imalat sanayii işçilerimizin ancak yüzde 26,8'inin orta ve büyük işletmelerde çalışması, sanayii işletmelerimizin yarıya yakın bir kısmını 4 ilâ 9 işçi çalıştıran küçük işletmeler olması, üçte birinin de mevsimlik ya da süreksiz çalışan işyerleri bulunması, sanayimizin bu geri durumunu yassıtmaktadır. Kaldı ki, ülkeler arasında en büyükleri bile gelişmiş memleketlerdeki benzerleri yanında çöce kalmaktadırlar. Böylece, çalışan nüfusumuzun büyük çoğunluğu geri teknikle çalıştığından bunların üretkenliği ileri toplumlara kıyasla çok düşüktür.

Bundan başka, hüner ve bilgi sahibi işgücünün kendi içinde ayrıldığı gruplara baktığımız zaman, bunlar arasında, yani yüksek ihtisas gruplarıyla orta ihtisas grupları arasında da bir dengesizlik görülmektedir.

Mühendis, mimar, doktor gibi yüksek ihtisas eleman-